

Andrej Drbohlav

POKRAČOVANIE
ÚSPEŠNÉHO BESTSELLERU
PSYCHOLÓGIA
SÉRIOVÝCH VRAHOV

PSYCHOLÓGIA MASOVÝCH VRAHOV

Príbehy temnej duše a nezdravej spoločnosti

 GRADA®

Andrej Drbohlav

PSYCHOLÓGIA MASOVÝCH VRAHOV

Príbehy temnej duše a nezdravej spoločnosti

PhDr. Andrej Drbohlav
PSYCHOLÓGIA MASOVÝCH VRAHOV

Príbehy temnej duše a nezdravej spoločnosti

Vydala GRADA Slovakia s.r.o. pod značkou Grada
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
www.grada.sk
Tel.: +421 2 556 451 89
ako svoju 117. publikáciu

Recenzovali:

prof. PhDr. et PhDr. Radek Ptáček, Ph.D.
MUDr. František Koukolík, DrSc., FCMA
plk. JUDr. Luboš Valerián, Ph.D.

Z českého originálu *Psychologie masových vrahů*, vydaného vydavateľstvom Grada Publishing v roku 2015, do slovenčiny preložila Marta Maňáková.

Jazyková redakcia Ľubica Hroncová
Návrh obálky Radim Šrámek (www.radimsramekdesign.com)
Spracovanie obálky Zuzana Ondrovičová
Sadzba Zuzana Ondrovičová
Zodpovedná redaktorka Adela Orémusová

Vydanie 1., 2022

Počet strán 312

Tlač Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

Copyright © Andrej Drbohlav
Cover illustration © Radim Šrámek

Slovak edition © GRADA Slovakia s.r.o., 2022
Translation © Marta Maňáková, 2022

Upozornenie pre čitateľov a používateľov tejto knihy

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováaná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

ISBN 978-80-8090-281-0 (ePub)
ISBN 978-80-8090-280-3 (pdf)
ISBN 978-80-8090-279-7 (print)

OBSAH

Predslov	9
Táto kniha sa začína tu – úvod a dôvod	11
1. Základná definícia mnohonásobných vrážd	15
2. Mýty o fenoméne masového vraha	21
Mýtus 1: Masová vražda predstavuje štyri a viac obetí	21
Mýtus 2: Počet masových vrážd rastie verzus klesá	22
<i>Početnosť výskytu masových vrážd sa nezvyšuje</i>	23
<i>Početnosť výskytu masových vrážd sa zvyšuje</i>	25
<i>Zranenia a usmrtenia</i>	28
Mýtus 3: Je lepšie zbrane zakázať verzus povoliť	29
<i>Zbrane zakážeme</i>	30
<i>Zbraň do každej domácnosti</i>	31
Mýtus 4: Masovým vraždám nie je možné predchádzať	32
3. Subtypy masových vrahov	45
Kompilovaná typológia masových vrahov	46
Komprehenzívna typológia masových vrahov	52
4. Vybrané patologické fenomény vývoja	59
Mizogýnia verzus mizandria	59
Herostratov komplex	61
Mesiášsky komplex	63
Komplex inferiority	65
Komplex superiority	69
5. Vybrané príčiny a následky	71
Environmentálne príčiny	72
<i>Veľa násilia v médiách</i>	73
<i>Enormná vizibilita zla</i>	76
<i>Zlo, o ktorom sa nesmie hovoriť</i>	78
<i>Spoločenský postoj k zbraniam</i>	81
<i>Ďalšie vybrané fenomény a makrosociálne súvislosti</i>	84

Ekonomický cukor a bič	94
<i>Bublina amerického sna</i>	97
<i>Bublina čínskeho sna</i>	98
<i>Identifikácia so zlými vzormi</i>	100
Vybrané psychopatologické príčiny.....	102
<i>Paranoidná porucha osobnosti verzus paranoidná schizofrénia</i>	102
<i>Maligny narcizmus</i>	106
<i>Dysforická mánia a bipolárne afektívna porucha</i>	123
<i>Posttraumatická stresová porucha (PTSD)</i>	125
6. Masové útoky v školách	133
Všeobecný profil útočníka	140
Masové útoky z medzinárodnej odbornej perspektívy	143
Stratégia RUN – HIDE – FIGHT	149
Amokový syndróm	154
Efekt strachu	157
Fight/Flight verzus Tend-and-Befriend	160
Poplašné feromóny	161
7. Masoví vrahovia z iného pohľadu	165
Masové vraždy v Česku.....	166
Genocída – democída – politicída	169
<i>Kauza Mao Ce-tung</i>	174
<i>Kauza Josif Vissarionovič Stalin</i>	175
<i>Kauza Adolf Hitler</i>	176
8. Vybrané príklady masových vrážd	181
<i>Kauza Eric Harris a Dylan Klebold</i>	181
<i>Kauza James Eagan Holmes</i>	185
<i>Kauza Anders Behring Breivik</i>	189
<i>Kauza Seung-Hui Cho</i>	198
<i>Kauza Adam Peter Lanza</i>	204
<i>Kauza Charles Joseph Whitman</i>	206
<i>Kauza Andrew Philip Kehoe</i>	210
<i>Kauza Baruch Kopel Goldstein</i>	211
<i>Kauza Nidal Malik Hasan</i>	212
<i>Kauza William Unek</i>	213
<i>Kauza Campo Elías Delgado</i>	213

<i>Kauza George Jo Hennard</i>	214
<i>Kauza Woo Bum-kon</i>	215
<i>Kauza Mucuo Toi</i>	216
<i>Kauza Tian Mingjian</i>	218
<i>Kauza Robert Bales</i>	219
<i>Kauza Michael Robert Ryan</i>	219
<i>Kauza Éric Borel</i>	220
<i>Kauza Aaron Alexis</i>	221
9. Masové vrahyne	223
<i>Kauza Olga Hepnarová</i>	227
<i>Kauza Amy Bishopová</i>	241
10. Napodobitelia fiktívnych príbehov	245
Seriál Dexter a jeho napodobitelia.....	247
<i>Kauza Marc Howe</i>	253
<i>Kauza Steven Miles</i>	254
<i>Kauza Mark Andrew Twitchell</i>	254
<i>Kauza „Faiza“</i>	256
<i>Ďalšie prípady podľa „Dextera“</i>	258
Vraždy podľa predlohy.....	259
11. Napodobitelia skutočného zločinu	263
<i>Japonský napodobiteľ Zodiaka – Šiničiró Azuma</i>	263
<i>Americký napodobiteľ Zodiaka – Heriberto Seda</i>	268
<i>Chicagske tylenolové vraždy a napodobitelia</i>	272
<i>Napodobiteľ Jacka Rozparovača – Derek Brown</i>	275
<i>Napodobitelia Yorkshirského rozparovača – Deepak Bouri</i> <i>a Adam Bowler</i>	277
<i>Napodobiteľ v rodine sériového vraha – Matthew Milat</i>	278
<i>Zamilovaná napodobiteľka Veronica Comptonová</i>	280
12. Ženy, ktoré milujú vrahov	285
13. Slávne nevyriešené prípady	297
<i>Kauza Zodiak</i>	298
<i>Kauza Jack Rozparovač</i>	304

PREDSLOV

Psychológia masových vrahov je veľmi významná kniha. Čítame ju so zatajeným dychom a s rozpoltenými pocitmi: kazuistiky hovoria o monštrách a ich hrozných činoch vzpierajúcich sa všetkému ľudskému, rozum sa ich snaží pochopiť bez hnevu a predpojatosti.

V publikácii nachádzame definíciu mnohonásobných vražd, mytológiu, ktorá masové vraždy sprevádza, subtypy masových vrahov, ich vývojové premenné, opis niektorých príčin masových vražd a ich dôsledkov.

Masové vraždy majú s vysokou pravdepodobnosťou evolučné korene. Sú známe z predcivilizačných dôb. Násilné správanie podobného druhu mohlo mať pre rané ľudské skupiny súťažiacie o zdroje adaptívny význam. Modely hovoria, že jednou z hnacích síl masových vražd bol a je parochiálny altruizmus, to znamená kooperácia s príslušníkmi vlastnej skupiny, nepriateľstvo k príslušníkom cudzích skupín.

V histórii masové vraždy vo väčšej či menšej miere sprevádzali a sprevádzajú strety väčšiny armád. Ľudia ich chápali ako súčasť sociálnej normy. S osvietenstvom a vynálezom ľudských práv sa postoj zmenil: veľa ľudí masové vraždenie síce chápe, ale ako sociálnu normu odmieta. Ide o významnú zmenu.

Steven Pinker presvedčivo dokazuje paradox: napriek všetkým hrôzám miera násilia v posledných storočiach klesá – vrátane minulého storočia. Ide o štatisticky podložený uhol pohľadu. Pravdepodobnosť, že jedinec násilne zahynie, je v modernej spoločnosti podstatne nižšia ako v tých predchádzajúcich – ak nedôjde k nukleárnej vojne.

Existujú teda dva typy masových vražd: nevojnových a vojnových.

Na prvý pohľad sa to nezdá, ale ide o prienik množín, ktorý je jedným z ich spoločných menovateľov.

Okrem ľudí so zjavnou psychopatológiou v kategóriách výstižne opísaných v tejto knihe, ktorí sa stanú masovými vrahmi v mierovej aj vojnovnej spoločnosti, je páchatelom vojnových masových vražd „normálny človek“ bez zjavnej psychopatológie. Len čo sa vojna skončí, stáva sa tento jedinec opäť „normálnym človekom“. Napríklad jeden z najsadistickejších dozorcov v nemeckom koncentračnom tábore bol po vojne, kým ho zatkli, ošetrovateľom v nemocnici. O pacientov sa staral láskavo. Chorí ho volali „otecko“.

Správanie takýchto ľudí čiastočne vysvetľujú experimenty: Milgramov, poukazujúci na poslušnosť, a Zimbardov Stanfordský väzenský experiment, poukazujúci na konformitu. Oba pokusy dokázali, čo z „normálnych“ ľudí dokáže vo veľmi krátkom čase spraviť sociálny kontext.

Domnievam sa, že Goldhagenovi ochotní kati sa objavovali vo všetkých vojnách. Svedčí o tom svedectvo z rakúsko-uhorského frontu prvej svetovej vojny (o jednom z nich je zmienka aj vo Švejkovi), vietnamskej vojny, vojny v Kambodži, z konfliktov v bývalej Juhoslávii a bývalom Sovietskom zväze. Čo by sa v hlavách „normálnych ľudí“, ktorí sa v priebehu vojny stanú masovými vrahmi, mohlo diať, opisujú napríklad teórie sociálnej dominancie, autoritárstva či dehumanizácie, prípadne Friedov syndróm zla (syndróm E).

Prospešné je, že sa kniha dotýka súčasnej sociálnej, ekonomickej a politickej situácie, ktorá predisponovaných, narušených a chorých jedincov k masovému vraždeniu v mierových časoch môže dohnať. Do úvahy berie jej odlišnosti v USA, Európe, Japonsku a Číne.

Publikácia *Psychológia masových vrahov* je výsledkom veľkej motivácie a tvrdej, ľudsky vyčerpávajúcej práce. Výsledok je cenný. Prečítať by si ju mal každý človek, ktorého zaujíma, čo je ľudské zlo. A pokiaľ by si ju chcel čitateľ doplniť dokonalým, nevedeckým literárnym obrazom, otrasne hmatateľným, dobre dokumentovaným, ktorý pôsobí ako obrovská kazuistika autorovho diela, mohol by otvoriť Litellove *Láskavé bohyně*.

MUDr. František Koukolík, DrSc., FCMA

TÁTO KNIHA SA ZAČÍNA TU – ÚVOD A DÔVOD

Keď pred rokmi vyšla moja kniha *Psychológia sériových vrahov*, bol som presvedčený o tom, že ďalšiu knihu na túto tému už rozhodne písať nechcem. Práca na takejto knihe predstavuje ponoriť sa do najtemnejšej hlbiny ľudskej duše a určitú formu sebadeštruktívneho masochizmu v kalnej vode bezbrehého zla. Prebieha to tak, že najskôr sa musíte niekde zatvoriť a čítať a čítať a čítať. Ak si v priebehu vstrebávania miliónov slov z kníh a odborných článkov, veľkého množstva bolesti a ľudskej krutosti, stoviek príbehov a fotografií, rôznych názorov a postrehov udržíte nestranný nadhľad a zdravý rozum, až potom môžete, zbitý vodopádom informácií, vyliezť z nory. Vezmete do ruky ceruzku a čistý papier a nakreslíte si jednoduchý príbeh knihy, ktorá to všetko zhrnie čitateľsky príťažlivo, zrozumiteľne, poučne, azda aj niekoho prebudí z ľahostajnosti, podráždí, ale najmä dá nádej, že niektorým zlým a strašným veciam sa dá predchádzať. **Boj so zlom nie je voľba, ale povinnosť, je to drina, bolí to, naruší to kruhy vlastného rytmu, niečo to stojí, ale je to nevyhnutné.**

Nechcem totiž písať knihy, ktoré len lacno šokujú alebo sú nudným prúdom slov, či recyklujú už existujúce spracovanie námetu. Knihy, ktoré by boli napísané len z nejakej akademickej povinnosti a boli by nudné, bez príbehu, vtípu, napätia, nádeje, ponaučenia, zápletky a rozuzlenia. Mojm cieľom je vytvoriť knihu s populárne-náučným presahom, ktorú bude chcieť čitateľ prečítať od začiatku do konca, a tak získa predstavu o čo najširšej palete odtieňov vybraných patologických fenoménov. Knihu, ktorej porozumie každý.

Avšak veľký záujem čitateľov, ktorý si úprimne vážim, ma primäl k príprave novej knihy, ktorá mala profil sériového vraha vykresliť ešte z iných uhlov. Pre mňa samotného sa totiž vynorilo niekoľko nových otázok, na ktoré som hľadal odpovede. Napríklad, prečo majú sérioví vrahovia po uväznení stovky až tisíce fanúšičiek, žien a matiek, ktoré sú ochotné pretrhať všetko, čím dovtedy žili, a doslova bezhlavo sa zamilovať do bytosti, ktorá spôsobovala bolesť iným ženám a deťom? Čím to je, že z analýzy webu seriovivrazi.cz, ktorý propaguje a predáva moje knihy, vyplýva, že **82 % kupujúcich tvoria ženy**, medzi fanúšikmi na Facebooku predstavujú **76 %**, a vracajú sa opakovane? Čím je pre niektorých ľudí zlo také vzrušujúce a prečo je také infekčné?

Začal som písať. Potom však 24. februára 2015 otriasla celou krajinou správa o masovom útoku v Uherskom Brode, kde šesťdesiattriročný Zdeněk Kovář

v reštaurácii zastrelil osem ľudí. Bezprecedentný čin amokového strelca v našej inak pokojnej krajine rozvíril hladinu emócií širokej populácie pri bezbrehom hľadaní príčin, paniku a túžbu trestať. Prirodzená reakcia. Uvedomil som si, že keď som pred rokmi venoval 500 strán opisu profilu sériového vraha, tak by som v záplave otáznikov, ktoré sa vynorili, mal opísať aj vraha masového. Ten je totiž – napriek tomu, že si to ľudia a, bohužiaľ, aj množstvo odborníkov pletie – celkom iným patologickým profilom. Inak myslí, inak žije, inak pácha zlo, má iné motívy, ale najmä sa už od detstva vyvíja celkom inak. Zatiaľ čo sérioví vrahovia sú takmer prevažne výsledkom konfliktu individuálnej rozsiahlej patológie, často dozrievajúcej v rovnako patologických podmienkach vlastnej rodiny, ktorý sa vyvinie do nezadržateľného nutkania uspokojiť svoju fantáziu a potrebu vzrušenia, tak masový vrah, nepochybne tiež často patologický v oblasti štruktúry osobnosti, správania, charakteru a emócií, je oveľa viac produktom doby a v istom zmysle nezdravej spoločnosti.

V prípade väčšiny týchto páchatelov – či už sériových, alebo masových – je zjavný určitý **predátorský fenomén súťaživosti, alebo azda lepšie povedané súboja**. U sériového vraha sa väčšinou aktivuje až po niekoľkých vraždách, počas ktorých sa zbaví obáv z dolapenia a z návalov depresie či úzkosti. Túžba po opätovnom prežití uspokojenia a nadšenia ho vedie k ďalšiemu činu, ktorý musí prekonať ten predošlý. Súťaživý predátor, lovec, ktorý je otrokom vnútornej impulzívnej závislosti od uspokojovania potreby nadvlády, vzrušenia, vyvrcholenia, jedinečnosti a súťaživého súperenia. Štúdium stoviek káz ukazuje, že sa sérioví vrahovia dajú rozdeliť do troch skupín. Fantázie aj činy tých prvých sú živene potrebou prekonať svoju obeť a drvivo nad ňou zvíťaziť. Tí druhí majú za súpera vlastnú predstavivosť. Ponúka im obrazy uspokojenia, ktoré sa im s každým činom na chvíľu priblíži, a v novom vyobrazení sa im zase vzdialí. Tretia skupina rada súťaží s históriou, teda pamäťou ľudstva, s inými vrahmi a monštrami. Túžia ich prekonať, byť hroznejší, zanechať viac obetí a stať sa najhoršími vrahmi v dejinách. Táto tretia skupina sa zďaleka najviac podobá vrahom masovým. Pre tých je súhrnne veľmi často príznačné, že sa snažia napodobniť a prekonať predchádzajúce známe činy a ich tvorcov. Oveľa viac túžia po vizibilite a sláve za každú cenu.

Sérioví vrahovia nechcú byť odhalení až do okamihu, keď ich prestane uspokojovať súperenie s obeťou, fantáziou a predlohou. Aj napriek tomu však majú veľmi často radi samých seba, nemajú sklon si ubližovať, alebo sa dokonca pripraviť o život. Svoje činy prežijú. Na rozdiel od nich masoví vrahovia sa po čine neschovávajú, neutekajú. Dosiahli svoj cieľ. Svoju fantáziu nechali vykročiť do reality. Značná časť z nich si siahne na život a svoje činy neprežije. Paradoxne to robia aj napriek tomu, že sú hnaní motívom „slávy“ (resp. tak sami sebe vykladajú pozornosť, paniku a rozbúrené emócie a nálady v spoločnosti, ktoré ich činy vyvolali).

Fyzicky však „slávu“ prežívať nechcú. Pomsta voči nenávidenej spoločnosti a zástupným obetiam domnejšej subjektívnej až paranoidnej predstavy prikororia, ktoré utrpeli, je zmyslom aj cieľom ich životov. Nechcú prežívať reálnu stratu slobody ani akýkoľvek trest, a najmä – čo veľa z nich spomína v svojich manifestoch, ktoré činom často predchádzajú – nechcú byť prítomní pri tom, že niekto bude spochybňovať ich duševné zdravie a ich činy.

S tým súvisí tiež **fenomén infekčnosti zla**, ktorý sa u rôznych druhov mnohonásobných vrahov prejavuje rozdielne. Masové vraždy sú na prenos, ovplyvnenie, zdieľanie a napodobňovanie výrazne náchylnejšie než vraždy sériové. Napríklad jedna odborná štúdia, ktorá bola publikovaná v roku 2015, sa zamerala na analýzu dát masových útokov v rokoch 1998 – 2013, a tvrdí, že každý masový útok vyvolá „dominový efekt“, ktorý správu šíri ako nákazu, a **počas prvých kritických trinástich dní po útoku sa výrazne zvyšuje pravdepodobnosť, že niekto čin napodobní**.¹ Práve preto sa v tejto knihe dozviete o jednej z foriem „infekcie zlom“ v podobe takzvaného **copycat efektu** alebo fenoménu napodobiteľov. Napokon to, že vražda prináša krátkodobú vlnu zvýšeného rizika podobných javov, nie je v zásade nič nové. Aj v oblasti samovražd prináša čin v prípade veľkej vizibility a individuálneho pocitu spolupatričnosti a podobnosti vlnu ďalších samovražedných činov, čo nazývame **Wertherov efekt**. Na nákazlivosť zla však môžeme nazerať aj z iných uhlov. Pripomína nám to napríklad psychológ Philip Zimbardo v svojej knihe s názvom *Luciferov efekt*, ktorá hovorí o zmenách charakteru človeka pod tlakom okolností. Opisuje situácie, v ktorých sa obyčajní ľudia v špecifickom prostredí menia na zlých jedincov. Podobnú ilustráciu predkladá aj kniha *Hitlerovi ochotní kati* od Daniela Goldhagena, ktorá opisuje fenomén prijatého a replikovaného zla v období nacistického holokaustu.

Dejiny kriminalistiky si pamätajú už veľa a existujú činy, o ktorých treba hovoriť, aby si ľudia na konkrétnych prípadoch zla uvedomili, že k zlu nesmú pristupovať váhavo, nemôžu ho prehliadať, pretože zlo je vysoko infekčné a obeťami jeho červeno-čiernej požívateľnosti sú väčšinou obyčajní ľudia. Či už ide o vojny, ktoré presmerujú, porania či ukončia milióny ľudských osudov, alebo masakre, na ktorých počiatkoch stál často jeden diktátor, budovateľ a ničiteľ, predátor a masový vrah. Aj takéto príbehy nájdete v tejto knihe. O malých, vzdorovitých, pokrivených a prípadne rozmanito zneužívaných deťoch, ktoré prostredníctvom paranoidného a nenávisťného vzťahu k ľuďom vyrástli na skutočné monštrá. Svoju charizmu a malígnu narcizmus využili k nákaze zlobným vírusom zla, ktorý

¹ Towers, S., Gomez-Lievano, A., Khan, M., Mubayi, A., Castillo-Chavez, C. *Contagion in Mass Killings and School Shootings*. Plos One, 2015.

na ľuďoch lipne aj niekoľko generácií. Zverstv democdy, politicdy, genocídy a terorizmu s milonmi príbehov utrpenia a bolesti.

Vo svetle tchtosel môžu zanikať príbehy menšie a neznáme, ale z psychologického aj ľudskeho hľadiska o to krutejšie. Napríklad kauza Štefana Svitka, posledneho vzna, ktor bol popraven na území Československa, skutočnej beštie, ktor aj vo svetovej kriminalistike ťažko nachádza porovnanie, a jej opis je za hranicou toho, čo by mala táto kniha povedať. Zavraždil, znásilnil a rozrezal svoju ženu a tri deti. Čin, o ktorom by sa ani odborníci nemali usilovať tvrdiť, že ho dokážu zmysluplne vysvetliť. Čin, ktor rovnako ako veľa dalších z oblasti masových a sériových vrážd je už za hranicou, ktor nemožno celkom pochopiť ani diagnosticky vykresliť. Extrém všetkých extrémov. Je paradoxn, že týmto najhorším činom by sa dalo najlahšie predchádzať. Tto jedinci su totž často extrmni už od detstva. Keď som vyššie hovoril o predtorskej staivosti vrahov, v rámci ktorej niektor z nich túžia po publicite a porovnvan sa s inými, tak krutm faktom zostáva, že t, ktor sa nepozerajú nazad ani dopredu, nikoho nenapodobňuj a netžia po obdive a vizibilit svojich činov, páchajú tie najkrutejšie a najbolestnejšie činy.

Vizibilita alebo oveľa lepšie povedané obrovsk vizibilita zla v dnešnej dobe, keď správy zo sveta a umenia cestujú naprieč celým svetom, hry, kultúra a väčšina toho, čo prd k naším zmyslom, je zkladnm zlyhanm boja so zlom a Petriho miskou, v ktorej sa to hem napodobiteľmi, jedincami s komplexmi menejcennosti, alebo, naopak, nadradenosti, odolnou baktériou. Paradox, keď najväčšiu podporu a propagáciu zla robí nepochopitelne jeho súper, ktor pošta obeť vo vlastných radoch, v novodobej podobe ide napríklad o terorizmus, masov aj sriov vrzdy.

Pred vami je kniha, ktor kladie veľa otázok a na mnoh z nich odpovie, no nie na všetky, a netvrdí, že takto to je a hotovo. Je kritick a urcite by mohla ponkn ešte viac. No slui ako zkladn mapa jedneho psychopatologickho a sociálne patologického fenoménu, teda toho, čo o ňom zatiaľ vieme. A dalšie odborn skúmanie prinesie poznanie toho, ako tto maputať a ktorými cestami sa nevydávať. Čím lepšie týmto javom porozumieme, tým lepšie im budeme schopneliť. So zlom však nemôžu bojovať len odborníci, so zlom musia bojovať všetci.

1.

ZÁKLADNÁ DEFINÍCIA MNOHONÁSOBNÝCH VRÁŽD

V informačných médiách, seriáloch aj v bežnej populácii sa veľmi často stretávame s laickým a celkom mylným označením mnohonásobných vražd. Mnohí totiž používajú označenie „sériový vrah“ a „masový vrah“ pre akéhokoľvek páchatela, ktorý zavraždil viac obetí, ako keby to boli rovnaké pojmy. Profil a činy sériového vraha sú však celkom a zásadne odlišné od masového vraha. Z hľadiska psychologického, behaviorálne patologického a kriminalistického ide o významne inú osobnosť páchatela, s často inou motiváciou, rozdielnymi zbraňami a miestom činu. Navyše, okrem sériového a masového vraha existuje ešte tretí typ, ktorý sa všeobecne označuje ako „*spree killer*“, čo by sa asi dalo voľne preložiť ako „záchvatový vrah“.

Niekedy sa môžeme stretnúť s názorom, že mnohonásobné vraždy nie sú fenoménom súčasnosti, ale historicky boli vždy súčasťou kriminality. Je nepochybne pravda, že sa sériové a masové vraždy objavovali v dejinách v určitej dobovej podobe už stovky rokov, ale v posledných päťdesiatich rokoch existuje štatisticky jednoznačná eskalácia a vývoj týchto javov. Skutočne ide o kriminálne a sociálne patologické fenomény súčasnosti. Zatiaľ čo vývoj sériových vražd sa mierne stabilizuje, masových útokov, naopak, pribúda.

Na volatilnej vlne vývoja akéhokoľvek kriminálneho a antisociálneho fenoménu dochádza raz za niekoľko rokov k udalosti, ktorá založí požiar, vyprovokuje davy, rozjatrí emócie, niekedy vyvolá násilie, a inokedy prinesie mier. Vývojový medzník, ktorý prebudí spoločnosť zo zimného spánku nevšímavosti, ľahostajnosti a informačnej otupenosti. Bezprecedentná udalosť, ktorá nás donúti aspoň na chvíľu sa zastaviť a konať (nie vždy úplne úspešne). Svoje medzníky má boj s terorizmom, drogami, etnikami, ale aj fenomén mnohonásobných vražd.

Vražďám v sérii som sa pomerne dôkladne venoval v predchádzajúcej knihe s názvom *Psychológia sériových vrahov*, kde bolo predstavených viac ako 200 skutočných prípadov vrátane detailného opisu vývoja páchatelov a činov. Masoví vrahovia sú však celkom iným fenoménom. Najskôr si pripomeňme základné aspekty jednotlivých foriem mnohonásobnej vraždy podľa definície FBI (Federal

Bureau of Investigation) a medzinárodného tímu odborníkov, ktorí sa v roku 2005 zhodli na tomto delení:

- **Sériový vrah (*serial killer, serial murder*)**

Z hľadiska definície² sa za sériovú vraždu³ považuje: „spáchanie série dvoch alebo viacerých vrážd jedným alebo viacerými páchateľmi počas odlišných akcií“.⁴

Pre definíciu boli klasifikované štyri **základné východiská**:

- na sériovej vražde sa môže podieľať jeden alebo viac páchateľov;
- ide o dve alebo viac zavraždených osôb;
- jednotlivé prípady sa vyskytujú v rôznych akciách (odlišných udalostiach) a v rozličných časoch;
- uplynulý čas medzi akciami oddeľuje sériové vraždy od masových.

- **Záchvatový vrah (*sprey killer, spree murder*)⁵**

Z hľadiska definície sa za záchvatovú vraždu považuje: spáchanie dvoch alebo viacerých vrážd jedným alebo viacerými páchateľmi⁶ bez „cooling off“ periódy.⁷

Perióda „cooling off“ je veľmi diskutovaný termín a existuje veľa odborných sporov o jeho presnom vymedzení, ale v zásade je kľúčovým rozdielom medzi sériovými a záchvatovými vrahmi. „Cooling off“ môžeme veľmi všeobecne vyjadriť ako čas na premyslenie ďalších činov, emocionálne vychladnutie a prerušenie série v čase. **Podľa definície je táto perióda príznačná pre profil sériového vraha, zatiaľ čo v prípade záchvatového typu chýba.**⁸

V českej odbornej literatúre sa pre pojem „sprey killer“ používa aj množstvo iných označení, napríklad „vražedná vlna“ alebo tiež „vrahovia na vražednej vlne (turné)“. Z hľadiska modu operandi a profilu je však oveľa zrozumiteľnejší termín „záchvatový vrah“. Ten pácha zločiny v jednom spojitom (krátkom) časovom intervale a v ohraničenej lokalite, miesta činov sú však odlišné. Nápadné je náhle ukončenie vraždenia, páchateľ sa sám od seba zastaví a v svojom besnení nepokračuje.⁹ Môže (a nemusí) sa však na inom mieste a v celkom inom podaní objaviť znovu o niekoľko mesiacov

² FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

³ Pre tento jav a osobnosť sériového vraha sa v minulosti používalo a ešte stále používa veľa rôznych označení, teda okrem *serial killer* aj *serial homicide, serial murder* a *serial murderer*.

⁴ Kritériom teda nie je len rozdielny čas a miesto, ale najmä celkom nová udalosť.

⁵ Pojem *sprey* môžeme voľne preložiť ako „veselica, flám, pijatika, záchvat, vyčíňanie“.

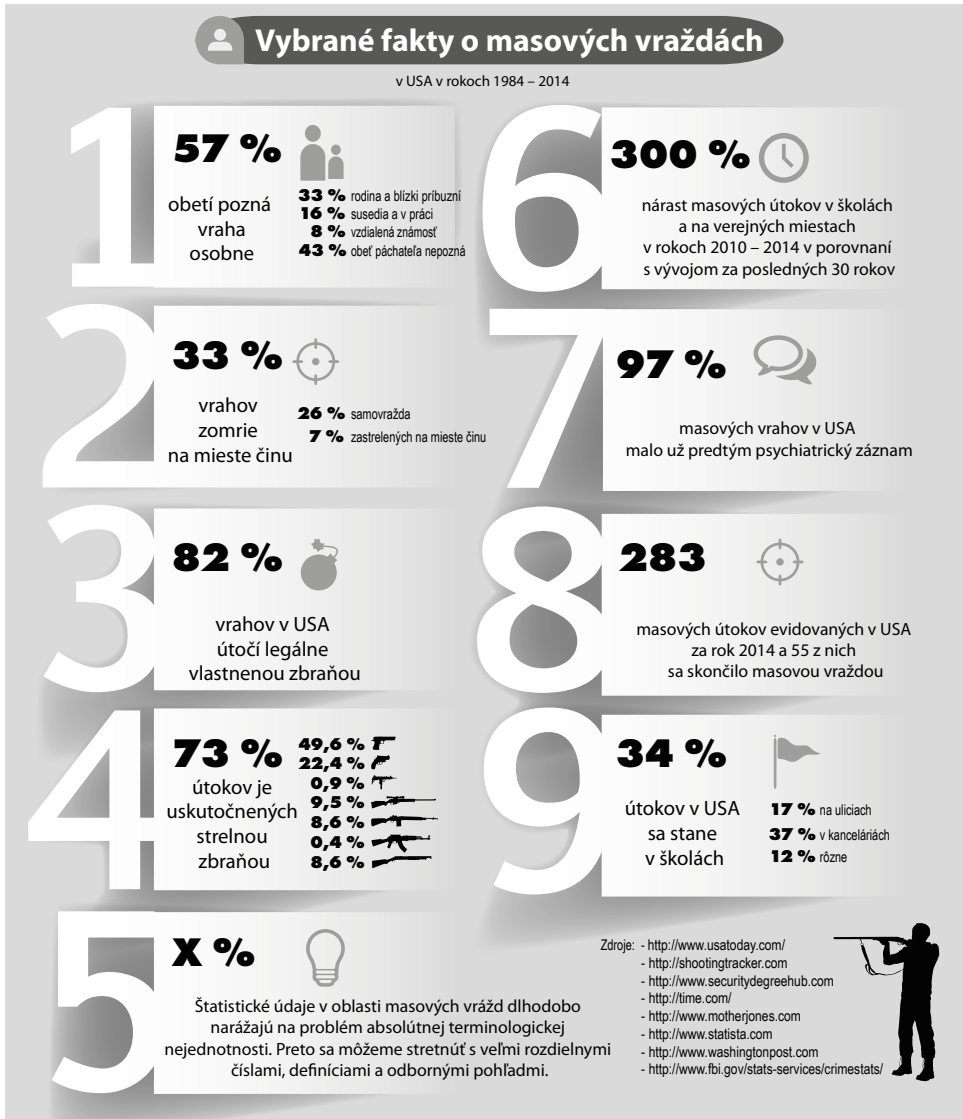
⁶ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*.

⁷ Holmes, R. M., Holmes, S. T. *Contemporary Perspectives on Serial Murder*, SAGE Publications, s. 9, 1998.

⁸ Pracovná skupina FBI sa v roku 2005 venovala termínu perióda „cooling off“, a hoci nenašla úplnú zhodu v jeho vymedzení, vo všeobecnosti sa pridáva k definícii ako dodatok.

⁹ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Grada Publishing, 2008, s. 113.

alebo dokonca rokov neskôr. Práve preto hovoríme o „vlne“, ktorá z nejakých dôvodov vyšumí a prípadne sa znovu objaví. Záchvatoví vrahovia teda predstavujú páchatelov, ktorí útočia v nepravidelných vlnách veľmi rozmanitými spôsobmi, alebo celkom prestanú. No ak neprestanú, môžu napríklad útočiť najskôr v sérii s použitím bodných zbraní, o pár rokov nato masovo na jednom mieste pomocou strelných zbraní alebo výbušnín, a napokon sa

Obr. 1 Vybrané fakty o masových vraždách

napríklad vrátiť k sériovým činom, ktoré majú zásadne odlišný charakter, niekedy aj mierne iný motív a stvárnenie. Ich zadržanie a psychologické profilovanie je zďaleka najnáročnejšie, nezriedka sú zadržaní skôr na základe náhody, alebo ich nechytia vôbec. V podstate ide o akéhosi kombinovaného a profilovo hybridného mnohonásobného vraha.

Obr. 2 Vybrané fakty o masových útokoch v školách

- **Masový vrah (*mass killer, mass murder, rampage killer*)**

Z pohľadu kriminalistov z FBI ide o páchatela, ktorý na jednom mieste usmrtil viac ako štyri osoby¹⁰, podľa forenzných psychológov je páchatel masovým vrahom už od troch obetí¹¹ a celkom logicky a podľa zdravého rozumu, rovnako ako v kontexte s úpravami terminológie sériových vražd (ktoré mali identický vývoj sporov o definíciu) **by sa mal za masovú vraždu považovať čin už od dvoch obetí**. Akékoľvek vyššie číslo totiž vytvára nezrozumiteľnú skupinu vrahov s počtom dvoch alebo troch obetí, ktorí nie sú ani vrahmi s jednotným činom, ani mnohonásobnými vrahmi. Zatiaľ čo u sériových vrahov došlo v roku 2005 k dohode vo väčšine sporných bodov, tak v prípade masových vrahov je jednotná interpretácia zatiaľ v nedohľadne.

Pri masových vraždách sa stretávame aj s problémom terminologickej nejednotnosti a výkladu rozdielov medzi masovými útokmi. To je však celkom zásadný problém a odborná chyba. Pokiaľ jednotlivé subtypy, ktoré majú odlišnú obeť, motív, zbrane, vek, prostredie, psychologický profil a často aj vývoj, vnímame jednotne len preto, že výsledkom je veľa mŕtvych, tak interpretácia významných patologických javov môže vytvárať zásadnú dezinformáciu.

Práve preto by bolo rozumnejšie a z odborného hľadiska celkom nevyhnutné, ako dokazujem na príkladoch v tejto knihe, odlišovať jednotlivé subtypy masových vražd nasledujúcim spôsobom:

- masové vraždy v rodinnom prostredí;
- masové útoky v školách;
- masové vraždy na verejných miestach;
- masové samovraždy organizované jednotlivcom;
- teritoriálne konflikty obchodných záujmov (vojny gangov);
- genocída – democída – politicída;
- teroristické útoky;
- špecifické masové vraždy (zámerná havária lietadla).

¹⁰ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

¹¹ Meloy, J. R. The seven myths of mass murder. *The Psychiatric times* alebo *The Psychology today*. Dostupné z: <http://www.psychiatrictimes.com/seven-myths-mass-murder> alebo <https://www.psychologytoday.com/blog/the-forensic-files/201404/seven-myths-mass-murder>

